

Apostlagärningarna 5. Övers och komm: Bo Giertz

Apostlagärningarna Kapitel 5 Gud låter icke gäcka sig (5:1–11)

Översättning

En annan som hette Ananias sålde i samförstånd med sin hustru Saffira ett stycke land, men han behöll en del av betalningen för sig själv med hustruns goda minne. Det han hade med sig och lade för apostlarnas fötter var bara en del. Då sade Petrus: Ananias, varför har Satan fått ta ditt hjärta i besittning, så att du försöker ljuga för den helige Ande och behålla för dig själv en del av det du fick för din jord? Var den inte din, så länge du hade den kvar? Fick du inte göra med pengarna som du ville, när du sålt den? Hur kom du på att göra något sådant? Du har inte ljugit för människor utan för Gud. 5 När Ananias hörde hans ord, föll han till marken och dog. Alla som hörde på blev slagna med fruktan, men några av de yngre steg fram, höljde över honom och tog honom med sig för att begrava honom.

Det dröjde ungefär tre timmar, så kom hans hustru dit utan att veta vad som hänt. Då frågade Petrus henne: Säg mig, var det för det priset ni sålde er jord? Hon svarade: Jo, det var priset. Då sade Petrus till henne: Hur kunde ni komma överens om att sätta Herrens Ande på prov? Hör – stegen av dem som begravt din man närmar sig utanför dörren, och nu kommer de att bära ut dig. Genast föll hon ihop framför hans fötter och dog. De unga männen kom in och fann henne död. Då bar de ut henne och begravde henne vid sidan av hennes man. Och det kom en stor fruktan över församlingen och över alla dem som hörde detta.

Kommentar

Lukas ger oss alltså en mycket ljus bild av tillståndet i urförsamlingen – överdrivet och överkligt ljus, brukar kritiken säga. I själva verket visar också Lukas, att det fanns avigsidor och undantag. Efter att ha nämnt Barnabas föredömliga handlande ger han ett exempel på motsatsen. Han berättar om Ananias och hans hustru. Egentligen borde vi säga Hananias; på hebreiska hette han Hananja.

Också denne Ananias sålde ett jordstycke. Det framgår att han inte var tvungen, varken att sälja eller att lämna alla pengarna till församlingen. Han hade haft full rätt att behålla det som var hans. Men troligen ville han inte vara sämre än så många andra. I säkerhets skull tog han undan en del av köpeskillingen, och han gjorde det i samförstånd med sin fru. De måste ha gjort det i största hemlighet och med dåligt samvete. Det visar deras reaktion när de fann sig genomskådade och avslöjade. Religionshistorien kan ge oss exempel på att människor faktiskt har avlidit när de upptäckt att de förbrutit sig exempelvis mot en taburegel. Hur det än kan ha varit med det kroppsliga sammanhanget, så var man i urförsamlingen övertygad, att Gud stod bakom det hela. Här skedde en gudsdom. Vad som hände, tog man som ett bevis på att de båda bedragarna passerat den gräns där ingen omvändelse längre är möjlig. De hade – som Hebréerbrevet längre fram skulle uttrycka saken – ”smakat den himmelska gåvan och blivit delaktiga av helig Ande”. De hade ”fått smaka den tillkommande tidsålderns krafter och ändå avfallit” (6:4). Det var alltså ”omöjligt att återföra dem till ny bättring”. Ingen mer än Gud vet när denna gräns är överskriden. I detta fallet hade Gud själv visat hur det förhöll sig. Jesus hade så ofta talat om den dödliga faran av hyckleri och det ödesdigra i att utmana den helige Ande, att man inte undrade över att sådant kunde hända. Man visste vad som skulle ske med den otrogne tjänaren. Man hade inte den gudsbild som blivit så vanlig bland oss: bilden av en Gud som man utan risk kan förakta, viss om att han till slut ändå kommer att ta oss till nåder. Man kände Jesus alltför väl för att tro något sådant.

Brådskan med begravningen hängde samman med bestämmelsen att ett lik inte fick finnas över jord över natten. De döda var orena och skulle begravas innan solen gick ner. Varför Saffira ingenting visste om det som hänt, är en av de många detaljer som var ovidkommande för både berättare och åhörare på den tiden. Vi är benägna att läsa berättelserna i Nya Testamentet som skildring av hur människor tänkte och handlade, ungefär så som man läser annan historia. Då börjar man intressera sig för yttre omständigheter, som kan förklara händelseförloppet. Apostlarna och deras samtida såg händelserna ur en annan synvinkel. De visste att Gud hade gripit in i historien och de ville veta, vad han hade gjort. Yttre detaljer kunde komma med, när det var ögonvittnen som berättade, men de kunde också utelämnas, även där vi skulle velat veta mera om orsaken till att människor handlade eller talade som de gjorde.

Apostlarnas ställning (Apg 5:12–16)

Översättning

Det skedde många tecken och under bland folket under apostlarnas händer. De höll sig alla troget tillsammans i Salomos pelargång. Av de andra tordes ingen sluta sig till dem, men folket höll dem högt i ära. Det blev fler och fler som kom till tro och fördes till Herren, hela skaror, både män och kvinnor. Man till och med bar ut de sjuka på gatan och lade dem på bäddar och bårar, för att åtminstone skuggan av Petrus skulle falla på någon av dem när han gick förbi. Också från Jerusalems grannstäder det mycket folk, som förde med sig sina sjuka och sådana som var besatta av orena andar, och alla blev de botade.

Kommentar

För tredje gången ger oss Lukas en sammanfattande skildring av förhållandena i urförsamlingen. Det finns textkritiker som i varje upprepning ser bevis på att någon ny källa blivit använd och alltså försöker dela upp texten på olika källskrifter. Metoden har goda grunder kritiserats. Den skulle kunna användas till att klippa sönder åtskilligt av mästerverken i vår litteratur. En författare kan ju precis som en kompositör använda sig av ett tema med variationer. Och vad detta ställe hos Lukas beträffar, är det tydligt att han har något nytt att komma med, när han varierar sitt tema: han vill skildra den dominerande betydelse som apostlaämbetet hade.

Först påminner han om de kraftgärningar som skedde ”under deras händer” – ett uttryck som nog skall

förstås bokstavligt. Sedan skildrar han aktningen som de åtnjöt. Man har diskuterat vilka han åsyftar med de ”alla” som troget höll samman i Salomos pelargång. Somliga menar att det var hela församlingen. Men så som texten lyder bör orden syfta på apostlarna, och det troliga är att Lukas vill säga att de – som ett kollegium av laglärare – var dag samlades på en bestämd plats i templet och att ingen av de andra lärjungarna skulle ha dristat sig att sluta sig till deras krets som en av dem. Man visste att de hade en särställning. Även i vida kretsar av folket hölls de i ära, på samma sätt som andra berömda lärare. Det betydde inte att de isolerade sig. Tvärtom predikade de med stor framgång och antalet lärjungar ökades stadigt. Lukas nämner här för första gången att det rörde sig om både män och kvinnor. Det måste vara en tillfällighet att han inte framhållit det tidigare. Han är den av synoptikerna som i sitt evangelium oftast talar om kvinnor bland lärjungarna, och han kommer i fortsättningen att nämna en rad namn på kvinnor som spelade en roll i församlingarna. Också på den punkten följer han sin läromästare Paulus.

Till slut ger Lukas en drastisk bild av tilltron till apostlarnas makt att bota sjuka. Det var nästan som under den första tiden, när Jesus verkade i Galileen. Man till och med bar ut de sjuka på gatan. Tron att skuggan av Petrus skulle kunna ha en helande verkan får ses som exempel på folktron. Lukas nämner ingenting om att någon blev botad på det viset. I förbigående får vi höra, att folk nu började komma också från grannstäderna. Ryktet om det som skedde i Jerusalem hade börjat sprida sig.

Apostlarna fångas och befrias (Apg 5:17–21)

Översättning

Då grep översteprästen in, stödd på hela sitt parti, de så kallade sadduceerna. Fulla av förbittring lät de arresteras apostlarna och satte dem i stadens häkte. Men en Herrens ängel öppnade på natten portarna till fängelset, släppte ut dem och sade: Gå och stå på tempelplatsen och tala till folket och säg dem allt ni vet om detta nya liv.

Kommentar

Nu är måttet rågat. Översteprästen beslutar sig för att ta till hårdhandskarna, och han har hela sitt parti bakom sig. Han låter arresteras apostlarna och sätta dem i ”allmänt häkte” som orden lyder i grundtexten. Denna gång tycks apostlarna ha behandlats som förbrytare, medan man förra gången nöjde sig med att ta två av dem i förvar för att förhöra dem. Men under natten blir de tolv befriade av ”en Herrens ängel”. Återigen möter vi här talet om änglar som en självklar del av verkligheten. När vi gör det måste vi ha klart för oss hur man i urkristendomen såg på änglarna. De var inte – som så ofta för oss – först och främst underbara överjordiska väsen, utrustade med vingar. Vi har redan sett att Lukas kan tala om ”män” där han menar änglar, alldeles som Jesus kan tillämpa en profetia om en ängel på Johannes Döparen (Matt 11:10). Egentligen betyder ”ängel” – både det grekiska och det hebreiska ordet – rätt och slätt budbärare. Hela vikten låg på detta: här kom någon på Guds uppdrag. Det skedde något oväntat och oförklarligt, genom någon som man inte kände. Gud hade gripit in. Vem som var Guds redskap spelade mindre roll. Skulle det i ett fall som detta efteråt ha visat sig, att det var någon hemlig sympatisör som öppnat fängelset, skulle det inte ha ändrat något väsentligt i apostlarnas syn på det som hänt.

Ordagrant lyder befallningen till apostlarna att ”tala alla orden om detta liv”. Med ”detta liv” menas det liv, som uppenbarats genom uppståndelsen och som kunde vinnas genom tron på Jesus – alltså precis det som apostlarna blivit förbjudna att tala om.

De mäktigas vanmakt (Apg 5:21–26)

Översättning

De lydde och gick tidigt i gryningen till tempelplatsen och började undervisa.

Under tiden kom översteprästen och hans närmaste män och lät kalla samman Stora Rådet, ”hela de äldstes råd bland Israels barn”. De skickade bud till fängelset för att hämta apostlarna. Rättstjänarna kom dit, men fann dem inte i häktet. De vände tillbaka och rapporterade: Vi fann fängelset ordentligt låst och vakterna på sin post framför portarna, men när vi låste upp, fann vi ingen därinne. När tempelkommendanten och översteprästerna hörde detta, kunde de inte begripa vad detta skulle betyda. Men så kom någon med beskedet: De männen som ni satte i fängelse, de står på tempelplatsen och undervisar folket! Då gav sig tempelkommendanten iväg med sitt folk och hämtade dem, men de brukade inte våld, eftersom de var rädda att bli stenade av folket.

Kommentar

När den nya dagen gryr är apostlarna redan på väg upp till templet, där de börjar undervisa som om ingenting hänt. Samtidigt har översteprästen och hans folk kommit i rörelse. De kallar samman de 70 medlemmarna av Stora Rådet. Lukas använder en högtidlig formulering, ”hela de äldstes råd bland Israels barn”. Det är ett citat från den grekiska bibeln (2 Mos 12:21). Den högtidliga klangen får ett stänk av ironi i sammanhanget. En församling med så ärevärdiga traditioner hamnar nu i en smått löjväckande situation. Fångarna som skall förhöras befins vara försvunna och ingen kan förklara vart de tagit vägen, tills rymlingarna befins ha återvänt till den plats där de blev arresterade, där de nu fortsätter sin brottsliga verksamhet. Man låter hämta dem på nytt, med undvikande av allt våld. De följer godvilligt med – som väl är för tempelvakten, eftersom stämningen bland folket börjar bli så uppretad att man aldrig kan veta när stenarna börjar flyga genom luften.

Att lyda Gud mer än människor (Apg 5:27–33)

Översättning

Så tog de dem med sig och ställde dem inför Stora Rådet. Översteprästen började förhöret med att säga: Vi har uttryckligen förbjudit er att undervisa i det namnet, och ändå har ni fyllt hela Jerusalem med er lära, och ni vill att den mannens blod skall komma över oss. Då svarade Petrus och apostlarna: Man måste lyda Gud mer än människor. Våra fäders Gud har uppväckt Jesus, honom som ni bragte om livet när ni hängde honom på korsets trä. Honom har Gud upphöjt på sin högra sida som hövding och frälsare, att ge Israel en möjlighet till bättring och syndernas förlåtelse. Och vi är vittnen till detta som har hänt, vi och den helige Ande, som Gud har givit åt dem som lyder honom. När de hörde det blev de ursinniga och ville ta deras liv.

Kommentar

Översteprästen håller ett vredgat strafftal. Här har rikets högsta myndighet utfärdat ett uttryckligt förbud, och det har de anklagade överträtt – öppet och på det mest utmanande sätt. De har vågat påstå att Högsta Domstolen begått ett justitiemord och de tycks önska att den avrättades blod skall komma över rådsherrarnas huvuden. Men Petrus svarar på de anklagades vägnar att man måste lyda Gud mer än människor. Han säger att här är det – Gud fädernas Gud! – som handlat. Han har uppväckt den man, som Stora Rådet lät ”hänga upp på trä”. Petrus använder den mosaiska lagens ord (5 Mos 21:22) och påminner domarna om varför de nödvändigt ville ha Jesus korsfäst. Det heter nämligen på samma ställe i lagen att de som blivit dödad på det viset är ”en Guds förbannelse”. Deras onda planer har Gud nu krossat, säger Petrus. Han har gjort Jesus till ”hövding” och ”frälsare”. ”Hövding” betyder furste. Vid ett tidigare tillfälle kallade Petrus honom för ”livets furste” (3:15). Här kallas han nu också ”frälsare”. Det namnet hade förut inte tillkommit någon annan än Gud själv. Och vad Petrus menar är just, att Gud nu visat, att Jesus har del i Guds väsen och Guds makt. Han sitter på Guds högra hand, och allt detta har Gud gjort för att Israel trots allt skall få en möjlighet att omvända sig och få sina synder förlättna. Allt detta är vi vittnen till, säger Petrus. Sådana vittnen får inte tåga. Här är den helige Ande som vittnar, med och genom apostlarna. När Petrus till slut säger att den helige Ande givits åt dem, som lyder Gud – och alltså inte åt översteprästerna! – tycker rådsherrarna att måttet är rågat och är beredda att göra processen kort med dessa obstinata galiléer.

Gamaliels råd (Apg 5:34–39)

Översättning

Då reste sig en farise i församlingen, som hette Gamaliel, en laglärare som var högt ansedd bland allt folket. Han befallde att männen skulle föras ut ett slag och sade: Se er för, landsmän, vad ni tänker göra med de här människorna. Sådant här har ju redan förut hänt, när Teudas trädde fram och utgav sig för att vara något stort och fick fyra hundra man med sig. Han bragtes om livet, och alla som litat på honom skingrades och blev till intet. Efter honom reste sig Judas från Galileen, vid tiden för skattskrivningen, och fick folk att göra uppror och följa honom. Också han miste livet och alla som litat på honom blev skingrade. Och nu säger jag er: Rör inte dessa män utan låt dem gå. Om nämligen detta är ett påhitt och ett företag av människor kommer det att bli om intet. Men är det av Gud, så kommer ni inte att få bukt med dem. Se till att ni inte befinns strida mot Gud själv.

Kommentar

Då ingriper en representant för det andra partiet i Rådet. Hittills hade det varit sadducéerna som svarat för försöken att undertrycka den nya rörelsen. De hade goda skäl till det. De ville framför allt ha lugn i landet. Deras kyrkopolitik gick ut på status quo. De fruktade allt tal om Messias. Sådant kunde väcka romarnas misstankar. Till de trossatser, som de verkligen stred för, hörde förnekelsen av uppståndelsen. På den punkten låg de sen gammalt i fejd med fariséerna, och redan den omständigheten gjorde att en farisé kunde vara benägen att se litet annorlunda på Jesu lärjungar. När en av ledarna i deras parti nu reste sig, lyssnade alla med spänning.

Gamaliel var en betydande man. I de judiska källorna kallas han ”Gamaliel den äldre” till skillnad från sin sonson, Gamaliel II, som blev ännu mera berömd. Gamaliel den äldre var lärjunge till den store Hillel och hade övertagit ledningen av hans rabbiniska skola. Bland hans lärjungar fanns vid den här tiden en ung man från Tarsus som hette Saul. Det är kanske tack vare honom som vi vet vad hans store lärare denna dag hade att säga till sina kolleger i Rådet, sedan han låtit föra ut de anklagade.

Han kom med ett varningens ord. Det fanns ingen anledning att gå hårt fram. Om allt detta bara var mänskliga påhitt, så skulle det snart upplösas i intet. Det hade man sett exempel på förut. Skulle det å andra sidan vara Guds verk, så vore det både meningslöst och farligt att försöka stoppa det.

De båda exempel som Gamaliel anförde ur sin tids historia har vållat en del diskussion. Med Judas menar han troligen den ”Judas från Gamala” som ledde ett uppror mot romarna år 6 e.Kr. i samband med den skattskrivning som Quirinius genomförde. En sådan skattskrivning genomfördes i etapper. Först kom en förberedande ”mantalsskrivning” och sedan det slutliga fastställandet av skatten. Det tycks vara vid det senare tillfället som Judas gjorde sitt uppror, medan första etappen började vid tiden för Jesu födelse.

Vem den Teudas kan ha varit, som tidigare hade orsakat oro i landet, vet vi inte. Josefus berättar om en Teudas, som någon gång omkring år 45 skall ha samlat en flock fanatiker vid Jordan, vilka skingrades av romersk militär. Är det fråga om samme Teudas måste endera Lukas eller Josefus ha tagit miste i fråga om dateringen. Det finns ingen anledning att okritiskt ge Josefus rätt, så som en del forskare varit benägna att göra – oftare förr än nu. Det finns också en möjlighet att det rör sig om två olika personer. Teudas var inte något ovanligt namn.

Äran att vanäras (Apg 5:40–42)

Översättning

De följde hans råd, kallade in apostlarna, lät piska dem och förbjöd dem att tala i Jesu namn. Sen lät de dem gå. De gick alltså från rådsförsamlingen, glada över att de ansetts värdiga att vanäras för det namnets skull. Och de fortsatte utan uppehåll att undervisa och predika evangelium om Jesus som Messias, dag efter dag, både på tempelplatsen och i hemmen.

Kommentar

Gamaliel lyckades övertala sina kolleger. De lät sig nöja med att ge apostlarna det spöstraff, som de judiska myndigheterna hade rätt att utdöma. Det var inte fråga om att misshandlas med ett gissel, utan om att piskas med spön. Den högsta

straffsatsen var ”fyrtio slag på ett när”. Paulus hade genomlidit det fem gånger. Det var en vanärande behandling, även om man slapp undan med färre slag. Slutligen upprepade Rådet det stränga talförbud som man givit apostlarna, och så släppte man dem.

De var säkert både blå och blodiga, när de kom tillbaka. Det var första gången som någon slagits blodig för Kristi skull. Deras reaktion är värd att lägga märke till. De var glada över att de ”ansetts värdiga att bli vanärade” för Kristi skull. De räknade det som en oförtjänt heder. Och det föll dem inte in att tåga med det evangelium, som de fått i uppdrag att predika. De gjorde inte ens ett försök att tona ner det mest utmanande i sin verksamhet genom att inskränka sig till predikningar i hemmen. De talade också på tempelplatsen.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar,
Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk,
All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt
Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Apostlagärningarna